

ANTICKÉ DIVADLO

ŘECKÉ DIVADLO

- Antická kultura – kolébka evropské kultury
- Její dědictví je po celý středověk a novověk předmětem recepce a přehodnocování
- Nevíme o jiné paralelní rozvinuté divadelní kultuře
- Máme zachována divadla, teoretické spisy i dramatické texty

- Naše představa o řeckém divadle na základě dochovaných textů může být zkreslená!
- Navíc nejsou dnes vydávány v autentické podobě (členění textu mezi postavy, seznam postav, scénické poznámky)
- Máme zachováno celkem 45 her 4 autorů a mnoho zlomků
- Aischylos, Sofoklés, Euripidés, Aristofanés, Menandros

Řecké divadlo

- Se vyvinulo
- 1) z dithyrambu, kultovní písně zpívané na počest boha Dionýsa
- 2) z epického vypravěče homérského rázu

- Výrazný rituální, obřadný moment
- Hry se nereprizují
- Divadlo je sváteční událost
- Syntetická (muzikálová) povaha řeckého divadla – dnes obtížně rekonstruovatelná

Organizace městských slavností

- Tragédie zprvu na Venkovských Dionýsiích a Lénajích
- 535 – Velké Dionýsie v Athénách (na konci března)
- Soutěžní charakter – porota vybírána losem
- Archont eponym
- Choregós

- Slavnosti trvají 5 dní
- 1. den – soutěž dithyrambů
- 2. den – soutěž komedií
- 3. – 5. den – soutěž dramatických trilogií včetně satyrských dramat

Satyrské drama

- Menší dramatický útvar uzavírající tetralogii (zachovány pouze 2 (Kyklops a Slídiči))
- Nazván podle Satyrů, Dionýsových průvodců
- Strukturou podobná tragédii, málo postav, jednoduchý děj
- Paroduje mytologická témata nebo známé tragédie
- Tematicky zřejmě spojená s tragédiemi
- Uvolnění po tragickém zážitku

Divadelní architektura

- Vyvine se z kruhového rituálního prostoru
- Monumentální divadla
- Vynikající akustika
- Dionýsovo divadlo v Athénách – kapacita 17 000 diváků
- Zde se hrála všechna dochovaná řecká dramata
- Objeveno v letech 1765 -6, vykopávky trvají dodnes

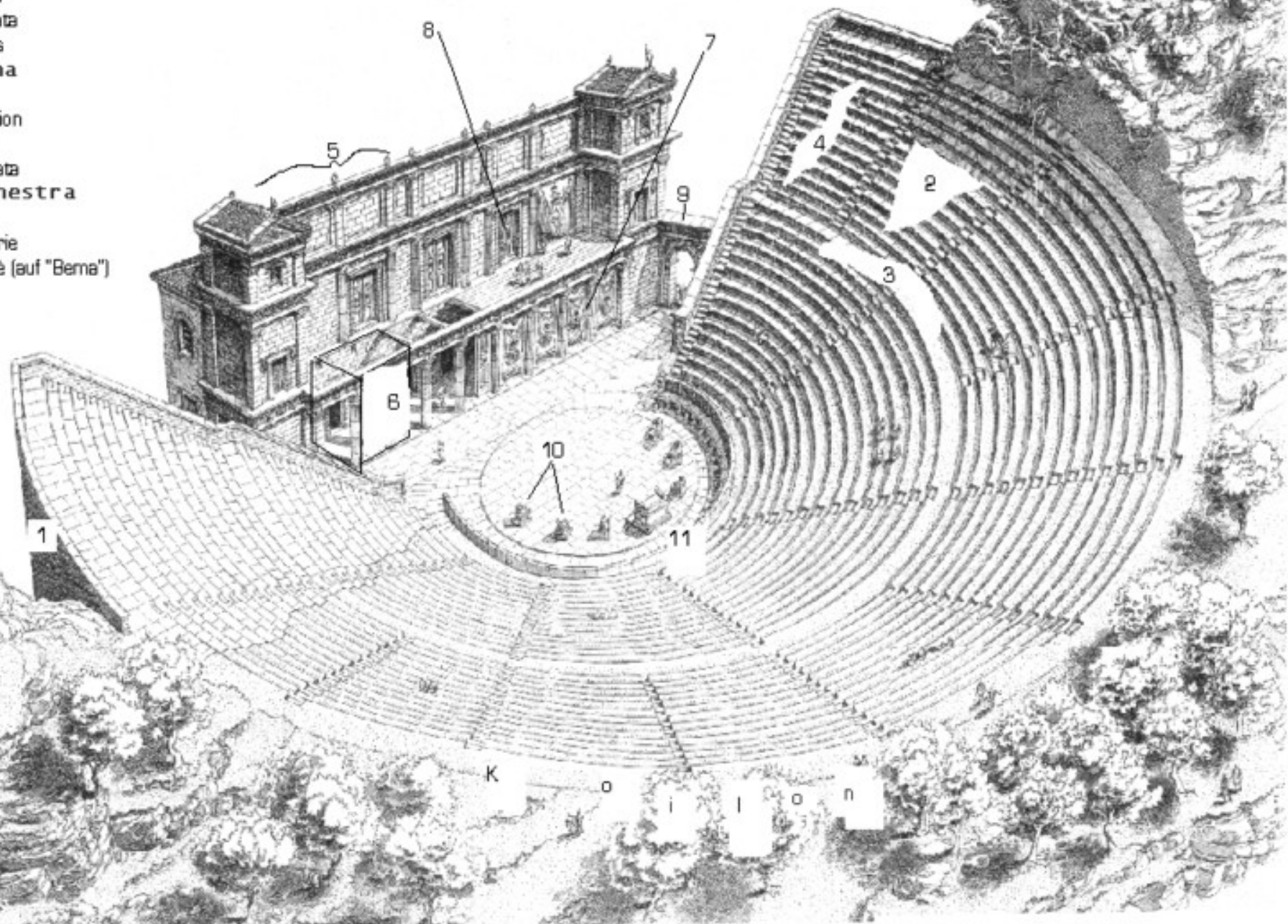

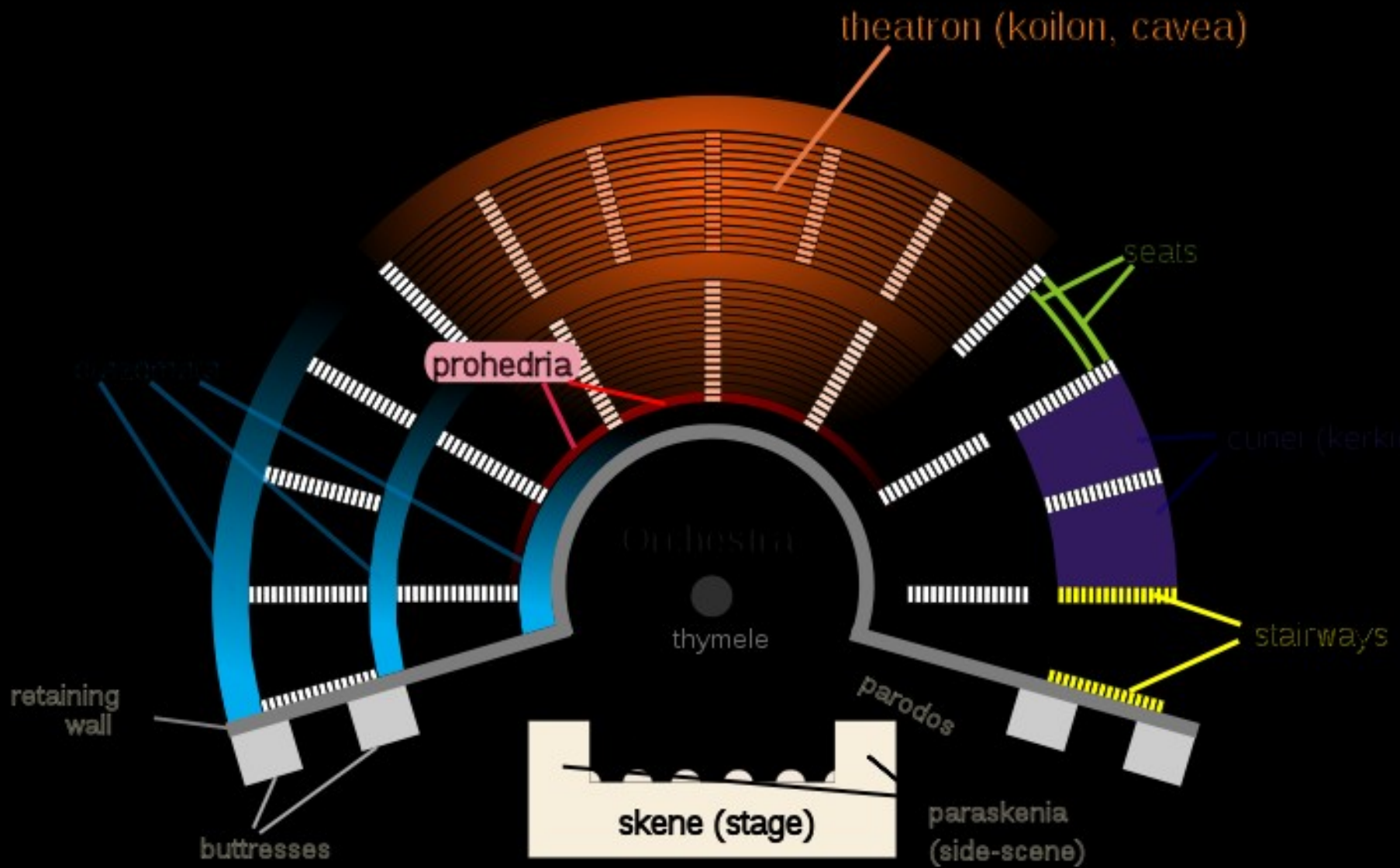
- *Skéné* – zadní budova, odchod z jeviště, technické zázemí, dům, před nímž se vše odehrává
- *Proskénion* – nižší sál před skéné
- *Orchéstra* - - kruhový prostor mezi skéné a hledištěm (theatron), určený zřejmě zpěvu a tanci chóru, uprostřed ní oltář (*thymelé*)
- *Logeion* – prostor na střeše proskénia, v helénské a římské době hlavní místo herecké hry

Idealtyp des griechischen Theaters

A. Koilon

1. Anelëmmata
  2. Kerkides
  3. Diezomata
  4. Kímakas
- ### B. scena
5. Skenè
  6. Proskenion
  7. Pirakes
  8. Thyromata
- ### C. orchestra
9. Parodoi
  10. Prohedrie
  11. Thymélé (auf "Bema")

ANCIENT GREEK THEATRE

Kostýmy

- Mají v řeckém divadle velkou důležitost
- Skládá se z oděvu, obuvi a masky
- Obuv – sandály s měkkou podešví
- Kothurn se používá a ž ve helénistické době

Kostýmy 2

- Udržuje kontinuitu postavy, znázorňuje její proměny i její vnitřní stav
- Spolu s rekvizitami určuje sociální zázemí postav
- Tragédie a komedie má výrazně odlišné kostýmování
- Komedie – falos, groteskní vycpávky, spektakulárnost

Herectví

- Na počátku herec jen vede dialog s chórem
- Druhého herce zavádí Aischylos, třetího Sofoklés – pravidlo tří herců (málo dobrých)
- Protagonisté – musí hrát ve hrách všech básníků
- Herecký agón

Chór

- Nejstarší složka antického dramatu
- Kolektivní postava zastupující občanský kolektiv
- 12 – 15 členů

- Stojí většinou mimo děj, ale vstupuje do dialogu s hrdinou
- Různý vztah k hrdinovi
- Jeho role je postupně omezována
- Jeho přirozeným projevem je zpěv a tanec

Aristotelova *Poetika* (cca 355)

- Teoretické pojednání o podstatě umění a tragédii
- Zřejmě měla i druhý díl, věnovaný komedii
- Mimořádný vliv na evropskou kulturu

Aristotelova *Poetika* 2

- Kolísá mezi teorií, historií a „normativní poetikou“
- Mímésis
- Katarze

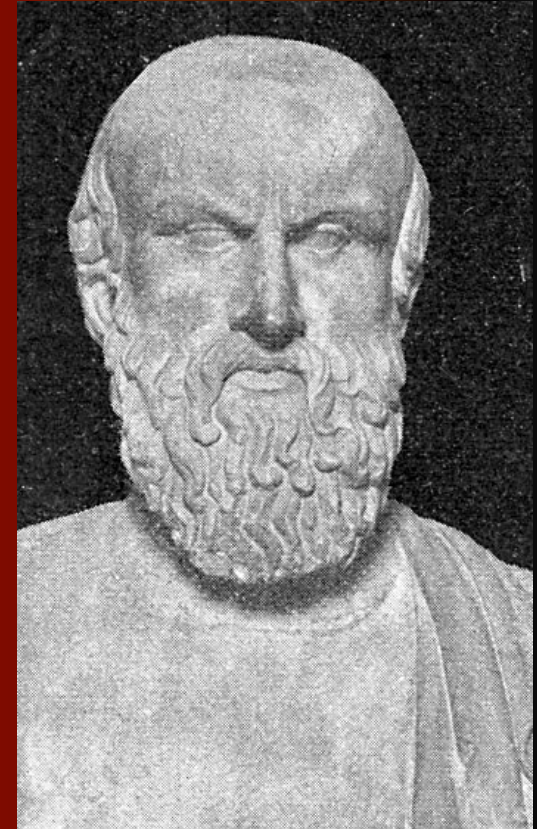
Tragédie

- Její původ nejasný (kozlí zpěv) – určitě spjata s kultem Dionýsa
- „Zobrazení vážného a uceleného děje“
- Čerpá z mýtu, zejména thébského a témat trójské války

Aischylos

- Nejstarší z tragiků (otec řecké tragédie)
- Velmi vážený
- Zavedl druhého herce, od Sofokla převzal i třetího (mlčícího)
- Většina jeho her má kolektivního hrdinu

Oresteia

- Nejúplněji dochovaná tetralogie
- Tragédie se smírným koncem
- Od individuálního osudu k problému obce
- Hrdinou je celý Átreův rod

Sofoklés

- Prostřední z tragiků – čistá a uměřená výstavba děje
- Napsal cca 130 tragédií, dochovalo se jich 7 + 1 satyrská hra
- Poprvé na Dionýsiích – vítěz nad Aischylem

Sofoklés 2

- Tvořil do pozdního věku
- Přestal dbát na ucelenost trilogií
- Jeho hrdinové čelí i beznadějné situaci do důsledků, berou zodpovědnost za své činy, nepřistupují na kompromisy – autor jako by zkoušel, co všechno vydrží

Oidipus král

- Považován za technologický vzor antické tragédie
- Propracovaná, „detektivní“ zápletka
- Mistrné užití anagnorize i peripetie
- Metafora lidského osudu: teprve slepý se stává vidoucím

Antigona

- Na Oidipa dějově navazuje
- Spor dvojího pojetí práva – občanského a náboženského
- Konflikt mezi dvojicí ústředních postav – Antigona a Kreón
- Mnoho moderních adaptací

Euripidés

- „Nejpsychologičtější“ z tragiků
- Dílo plné protikladů – autor patriotických i protiathénských her
- Jeho hrdinům nevládne už osud, ale vášeň či posedlost

Médeia

- Přísná, sevřená tragédie – vždy jen 2 herci
- Msta čarodějky Médeie na muže, který ji opouští
- Drastická scéna vraždění dětí (za scénou, ale názorně)
- „Monument iracionální vášně“
- Při svém uvedení propadla

KOMEDIE

Stará attická komedie

- Její charakter odhadujeme hlavně podle Aristofana – mytologické komedie se nezachovaly
- Převážně společenskokritická a satirická
- Parabase
- Agón
- Uvolněná až chaotická struktura s řadou rituálních pozůstatků

Aristofanés

- Nejznámější řecký komediograf
- Základ jeho her – zcela adresná kritika konkrétních politiků i celého athénskému lidu (*Jezdci*)
- Paroduje i Euripída a Sókrata
- Jeho hry jsou vulgární i poetické, přímočaré i rafinované zároveň

Lysistrata

- Nejznámější a nejadaptovanější Aristofanova hra
- Athénské a spartské ženy se rozhodnou ukončit válku odpíráním pohlavního styku svým mužům – což se jim podaří

Nová attická komedie

- Nevěnuje se už společenské kritice
- Pracuje s ustálenými situacemi i postavami (nalezení dítěte, vykoupení hetéry, nástrahy při sblížení milenců, boj o dědictví aj.)
- 5 jednání, oddělených zpěvem a tancem chóru
- Na rozdíl od staré attické komedie má vyváženou a prokomponovanou podobu

Menandros

- Hlavní představitel nové attické komedie
- Vysoce uznáván Římany, z jeho díla těží Plautus i Terentius
- Známe jej skrze římské vzory
- Dochovalo se cca 8 procent jeho díla a jediný kompletní text Dyskolos (*Škarohlíd*)

Menandros 2

- Všední prostředí, běžné situace, civilní jazyk
- Uvolňuje typovost a hlouběji ji prokresluje – méně komičnosti
- Mladík usiluje o děvče „vězněné“ starcem